

LUNDS
UNIVERSITET

**Bortom vänster- och högerdikotomin:
Politiska attityder och värderingar hos svenska väljare**

Erik Diffner & Anna Isaxon

Psykologexamensuppsats 2014

Handledare: Artur Nilsson
Examinator: Sverker Sikström

Sammanfattning

Denna enkätstudie undersökte nyanserna bakom vänster-höger dikotomin. Detta gjordes genom en empirisk studie som tittade på såväl skillnaderna *mellan* de politiska blocken som *inom* dessa. Sex skalor som avsåg mäta attityder och värderingar kopplade till förändring respektive jämlikhet jämfördes med val av parti i det svenska riksdagsvalet 2010. Deltagarna var indelade i två grupper, med 314 deltagare i den ena och 286 i den andra. Studiens hypoteser var att skillnader avseende attityder och värderingar kopplade till jämlikhet och förändring skulle finnas såväl inom som mellan vänster- och högerblocket, främst rörande vänsterblockets inställning till social förändring. Den empiriska undersökningen gav stöd till hypoteserna. Resultatet visade att förändringsdimensionen, till skillnad från jämlikhetsdimensionen inte är kopplad till vänster-höger skalan i Sverige. Vi visade på att skillnader i attityder och värderingar fanns både mellan och inom blocken. Den tydligaste skillnaden rör förändringsdimensionen där Socialdemokraternas väljare är betydligt mindre för förändring än Miljöpartiet och Vänsterpartiets väljare. Överlag har Socialdemokraternas väljare mer gemensamt med Folkpartiets och Centerpartiets väljare än övriga vänsterväljare. Dessa fynds konsekvenser för den svenska blockpolitiken diskuteras.

Nyckelord: Politisk psykologi, personliga värderingar, politiska attityder, röstning, ideologi, Sverige

Abstract

This survey study explored the nuance behind the left-right ideological dichotomy. This was done by empirically studying the differences both between and inside the political left and right. Six scales were used to measure the political attitudes and basic personal values connected to change and equality. These were compared with voting in the Swedish national elections in 2010. The participants were divided into two groups with 314 participants in one and 286 in the other. Differences in attitudes and values both between and inside the political left and right was hypothesized, differences mainly inside the political left regarding attitudes and values toward social change. The empirical study gave support for the hypothesis. The results showed that the change dimension were not associated to the left-right dimension in Sweden, the equality dimension, however, was. Differences regarding both attitudes and values were found both between and inside the political blocks. The main differences was found within the change dimension were the Social democrat voters where significantly less positive towards social change than were the Environment party voters and the Left party voters. The Social democrats had more attitudes and values in common with the voters of the Folk party and Center party than the Environment party and the Left party. The consequences of these results on the Swedish block policies are further discussed.

Keywords: Political psychology, basic personal values, political attitudes, voting, ideology, Sweden.

Tack!

Vi vill tacka: Artur Nilsson, för noggrann och professionell handledning, varandra, som stått ut, samt livet, som gett oss så mycket.

”Jag har aldrig förstått det här med höger och vänster, vilket som är vad”

Stefan Löfven, Socialdemokraternas partiledare i SVT:s Agenda den 7/4 2013.

Innehållsförteckning

Inledning	6
Personliga faktorer och politik	6
Ideologi	8
Kritik	9
Attityder och värderingar	10
Politiska attityder	11
Personliga värderingar	12
Den svenska kontexten	15
Kontextens betydelse	15
Sverige	16
Syfte	17
Frågeställningar och hypoteser	18
Metod	18
Deltagarna	18
Material	20
Attityder	20
Värderingar	21
Röstning	22
Procedur	23
Databearbetning	23
Etik	24
Resultat	24
Preliminära analyser	24
Korrelationsanalyser	24
Huvudanalyser	26
Förändringsdimensionen	26
Motstånd mot förändring	26
Bevarande	26
Öppenhet för förändring	27
Jämlikhetsdimensionen	28
Preferens för jämlikhet	28
Framhävande av sig själv	29
Självt transcendens	29

Diskussion	29
Förändringsdimensionen	29
Jämlikhetsdimensionen	32
Styrkor och svagheter	34
Generaliserbarhet	34
Tillförlitlighet	34
Slutsats	36
Framtida forskning	37
Referenslista	39

Inledning

Politisk ideologi förstås oftast som en dimension med polerna vänster och höger (Malka & Lelkes, 2010). Många forskare menar att de största skillnaderna mellan vänster- och högerideologi är attityder och värderingar kring social förändring och jämlikhet (Jost, Federico & Napier, 2009). Ju mer vänsterideologisk en person är, desto mer positiva attityder och värderingar har denna person gällande både social förändring och ökad jämlikhet, enligt dessa forskare. Viss forskning tyder dock på att människor kan vara för förändring av samhället men mot ökad jämlikhet, eller tvärt om, det vill säga ha en önskan att bevara samhället som det är, men öka jämlikheten (Freeden, 2010; Jost & Nilsson, 2012; Piurko et al., 2011; Schwartz, 2013; Thorisdottir, Jost, Liviatan & Shrout, 2007). Dessa resultat har framförallt visats i länder med en politisk historia och kontext som skiljer sig från USA, där majoriteten av den politiska psykologiska forskningen har utförts.

Vår empiriska studie kommer undersöka attityder och värderingar kopplade till förändrings- och jämlikhetsdimensionen hos personer som röstat på olika svenska riksdagspartier. Jämförelserna kommer ske både *mellan* vänster- och högerblocket men även *inom* dessa. Detta för att se vilka nyanser som kan tänkas gömma sig bakom den grova linjära uppdelningen mellan vänster- och höger. De flesta studier inom politisk psykologi har använt sig av en liberal-konservativ dikotomi, något som gör att fynden inte är helt överförbara till en svensk kontext. Därför blir vår studie extra viktig.

Sverige är ett intressant land att studera de finare nyanserna av ideologi i. Landet har en ovanlig politisk historia, som har likheter och skillnader med både västvärlden och före detta kommunistiska länder. Sveriges riksdag har också ett stort antal politiska partier, med olika sätt att beskriva sin ideologi. Detta borde öka möjligheten att förstå hur olika aspekter av ideologi kan variera längs den linjära vänster-höger-skalan. Hypoteserna i denna empiriska studie är att det finns skillnader inte bara mellan blocken, utan även inom dem, speciellt i vänsterblocket, där Socialdemokraternas väljare kommer visas vara mer negativa till förändring än övriga vänsterväljare. Författarna tror dock att en tydlig uppdelning mellan höger- och vänsterväljare, utan skillnader inom blocken, finns vad gäller attityder och värdering av jämlikhet.

Personliga faktorer och politik

Historiskt sett har grupptillhörighet i samhällsklass påverkat starkt hur människor röstar i politiska val. Statsvetenskaplig forskning visar att de moderna politiska partierna i västvärlden bildades för att företräda de olika samhällsgrupperna och ta tillvara deras intressen (Lipset & Rokkan, 1967). Dock har partierna på senare tid alltmer utvecklats till att bli så kallade 'catch-all' partier. Detta innebär att de lämnar sin uppgift att företräda en specifik samhällsgrupp till förmån för att maximera sina röster i val (Erlingsson, 2005). Samtidigt med denna utveckling har västvärlden genomgått samhällsförändringar. När ett samhälle utvecklas via industrialisering blir det modernare, rikare och mer säkert. På grund av detta blir samhället sedan postmodernt, vilket innebär en servicebaserad ekonomi med hög urbanisering samt hög utbildningsnivå, där ekonomisk- och allmän trygghet tas för givet. I ett postmodernt samhälle fokuserar man mer på individernas självförverkligande än på kollektivets bästa. Detta leder till att klasstillhörighet blir mindre viktigt vid röstning och personliga faktorer hos väljaren ökar i vikt (Caprara & Zimbardo, 2004; Evans, 2000; Inglehart, 1997). I Sverige är effekten av personliga faktorer på röstning starkare än i många andra länder. Inglehart (1997) listar de nordiska länderna och Nederländerna som de mest postmoderna länderna i världen och Evans (2000) visar i sin studie att de nordiska länderna är de länder där klassröstning har minskat mest.

Teorier om personliga faktorerers inverkan på politisk ideologi och politiska beteenden har dock funnits länge. I Freuds bok "*Group Psychology and the Analysis of the Ego*" diskuterar han hur människans drifter och behov kan tillfredsställas via identifikation med, och tillhörighet i, en samhällsrörelse (Sullivan, Rahn & Rudolph, 2002). Statsvetaren Harold Lasswell applicerade psykoanalytiska teorier på politiska frågeställningar. Hans viktigaste teori var att politisk världsåskådning grundar sig i psykiska försvar där individens behov, motivation och emotioner projiceras ut på politiska objekt, såsom politiska partier, engagemang i fackförbund samt politisk aktivism. På så sätt framstår individens agerande som sprunget ur allmännyttan istället för egen nytta (Sullivan, Rahn & Rudolph, 2002). Även Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson och Sanford (1950) studerade människans politiska beteenden utifrån ett psykologiskt perspektiv. De hävdade att individers preferenser för auktoritära och fascistiska politiska rörelser grundar sig i en regelstyrd och sträng barnuppfostran.

Flera nutida forskare inom politisk psykologi har intresserat sig för hur personliga faktorer bidrar till att förklara politisk ideologi och röstning (Caprara & Zimbardo, 2004; Jost, Federico & Napier, 2009^a). Följande faktorer har visats

samvariera med, och i vissa fall predicera, ideologisk hemvist eller röstning: barnuppfostran (Stone, 1986) ärfthlighet (Alford, Funk & Hibbing, 2005), personlighetsegenskaper (Block & Block, 2006), personliga värderingar (Schwartz, 2006) samt behov av att reducera osäkerhet och hot (Jost, Kruglanski, Glaser & Sulloway, 2003). Studier har även visat samband mellan ideologi och fysiologi. Oxley et al., (2008) såg att personer med högerideologiska värderingar reagerade med mer svettningar och blinkade mer än de med vänstervärderingar, när de utsattes för hotfulla stimuli. Dessa fysiologiska mått är vanliga att använda när känslighet för hot skall mätas. Kanai, Feilden, Firth och Rees (2011) visade i sin amerikanska studie att konservativa personer hade signifikant större amygdala än personer som identifierade sig som liberala. De senare hade signifikant större anterior singular cortex än högerideologiska personer.

Ideologi

Det finns många definitioner av ideologi (Jost, 2006). Tedin (1987) definierar dock politisk ideologi som “an interrelated set of attitudes and values about the proper goals of society and how they should be achieved” (Tedin, 1987, p. 65).

Politisk ideologi beskrivs ofta som en linjär dimension, med vänster- och högerpoler (Duckitt & Sibley, 2010; Malka & Lelkes, 2010; Jost et al., 2009). Tidigare studier visar att politisk ideologi predicerar röstningsbeteenden. Det vanligaste sättet att mäta ideologisk hemvist är att be respondenter placera sig själva på en skala från vänster till höger och/eller från liberal till konservativ. I USA undersöktes över 7500 respondenters självplacering på en ideologisk skala från liberal till konservativ under perioden 1972-2004. Denna placering stod för 85 % av den förklarade variansen i röstning på liberala eller konservativa partier (Jost, 2006). Flertalet studier har utförts som visat på att självplacering på en skala som spänner mellan liberal och konservativ korrelerar med åsikter i politiska sakfrågor, attityder till enskilda politiker samt röstning. (Conover & Feldman 1981; Evans, Heath & Lalljee, 1996; Federico & Schneider 2007; Jacoby 1991; Kerlinger 1984; Knutsen 1995; Lavine & Gschwend 2006; Zaller 1992).

I Fuchs och Klingemanns (1990) studie, med deltagare från USA, Tyskland och Nederländerna, fick deltagarna associera ord till begreppen höger och vänster. Både vänster- och högerväljare associerade ord som ”konservativ”, ”bibehållande av systemet”, ”ordning”, ”individualism”, ”kapitalism”, ”nationalism” och ”fascism”

med begreppet höger. De associerade vänstern med ”progressiv”, ”systemförändring”, ”jämlighet”, ”solidaritet”, ”protest”, ”opposition”, ”radikal”, ”socialism” och ”kommunism”.

Två dimensioner brukar nämnas på vilka vänster- och höger skiljer sig. Den ena skillnaden beskrivs vara attityden till social förändring, där vänstern är mer för förändring av det sociala systemet och högern relativt mer för bevarandet av status quo, alternativt en tillbakagång till ett äldre system. Den andra stora skillnaden är attityden till jämlighet, där högerideologi accepterar ojämlikhet i högre utsträckning än personer med vänsterideologi (Jost et al., 2003; Jost et al., 2009; Malka & Lelkes, 2010). Ett annat sätt att beskriva ideologi är att använda sig av begreppen konservatism och liberalism istället för höger- och vänsterideologi. Detta spelar an på ideologiernas åtskillnad vad gäller önskan om förändring eller stabilitet (Jost et al., 2009). I en amerikansk kontext blir liberalism liktydigt med vänster, och konservatism liktydigt med höger. Liberalismen och konservatismen har olika undergrupperingar, som skiljer sig åt i vissa politiska aspekter. Som exempel så är socialliberalismen för ett statligt finansierat socialt skyddsnät samt accepterar viss statlig reglering av marknaden, två politiska frågor som nyliberalismen motsätter sig (Goldmann, Pedersen & Østerud, 1997). I en svensk kontext är det problematiskt att använda liberalism och konservatism som liktydigt med vänster-högerideologi. Detta beror dels på att partier i det svenska vänsterblocket grundar sig på socialistisk ideologi, vilket ligger till vänster om liberalismen, och dels för att partier som beskriver sig som liberala och konservativa tillhör högerblocket i Sverige (Goldmann, Pedersen & Østerud, 1997). Detta gör att författarna till denna studie kommer använda sig av begreppen höger och vänster och utesluta begreppen konservativ och liberal i de fall då detta är möjligt.

Kritik. Flera forskare har kritiserat synen av vänster och höger som motpoler på en gemensam skala (Duckitt & Sibley, 2010; Evans et al., 1996; Freedon, 2010; Inglehart och Welzel, 2010; Schwartz, 1992; Stenner, 2005). Freedon (2010) menar att många politiska psykologer förenklar ideologibegreppet för mycket i sin ambition att förklara det. Enligt honom behöver synen på ideologi förfinas för att verkliga samband mellan personlighetsfaktorer och ideologi ska kunna kartläggas. Flera forskare har i enlighet med denna kritik presenterat modeller där ideologi delas in i två dimensioner, där social förändring- och jämlighetsaspekter är skilda från varandra. Ett argument för detta är att uppdelningar i två dimensioner ger relativt ortogonala,

eller okorrelerade skalor, vilket tyder på att de inte mäter samma dimension eller konstrukt (Duckitt & Sibley, 2010; Evans et al, 1996; Inglehart & Welzel, 2010; Schwartz, 2012). Detta skulle tyda på att en person exempelvis kan vilja förändra samhället men vara emot ökad jämlikhet, eller tvärt om. Napier och Jost (2008) fann i sin studie, gjord med deltagare från 19 västländer, att människor med låg socioekonomisk status i fler fall röstade på högerideologiska partier på grund av kulturella och sociala skäl medan de med högre socioekonomisk status röstade på högerpartier av ekonomiska skäl. Detta tyder på att kulturella och sociala aspekter av ideologi är skilda från ekonomiska aspekter. Ett annat argument till varför en uppdelning i fler dimensioner behövs som komplement till den endimensionella vänster-högerskalan är att självplacering på vänster-högerskalor är oreliabla, i synnerhet för personer som inte är insatta i politik (Evans et al., 1996).

Gemensamt för kritiken mot vänster-högerskalan är påståendet att skillnad bör göras mellan jämlikhetsfrågor (lika rättigheter oavsett kön, härkomst, funktionalitet, etcetera samt jämn ekonomisk fördelning) och förändringsfrågor (förändring eller bevarande av samhällets normer, struktur och traditioner) för att bättre förstå vad ideologi är.

Det finns idag väldigt få publicerade studier i politisk psykologi som undersöker skillnader *inom* vänster- eller högerblock, snarare än *mellan* dessa. Detta gör att tidigare studier endast kunnat visa på skillnader avseende förändring och jämlikhet mellan vänstern och högern.

Attityder och värderingar

Enligt Schwartz (1992) utgör värderingar våra livsmål. En värdering är alltid positiv. Vi önskar uppnå eller bevara det som vi värderar högt och handlar därför ofta i enlighet med våra värderingar. Ett enskilt beteende kan inte uppnå två konkurrerande värderingar, varför vi ständigt behöver prioritera mellan våra värderingar. Varje människa har en personlig hierarkisk uppdelning av värderingar, där den värdering som prioriteras högst i större utsträckning styr våra beteenden. Dock kan vissa situationer leda till att flera värderingar står i konflikt med varandra. Kontexten avgör i dessa fall vilka värderingar som prioriteras och får vägleda oss (Schwartz, 1992).

Attityder är utvärderingar av objekt, händelser och beteenden som positiva eller negativa, önskvärda eller icke-önskvärda. Vi har attityder om såväl fysiska

objekt, såsom äpplen, som abstrakta begrepp såsom frihet. Våra attityder skapas, bland annat av våra värderingar, enligt Schwartz (2012), som forskar om värderingars betydelse för röstning och ideologisk hemvist. Han menar att attityder bildas baserat på om något för oss närmare eller längre ifrån våra värderingar. Som exempel: Harriet har positiva attityder till tvångsgiftermål, då det för henne närmare sin värdering av traditionalism och konformitet. Pierre har negativa attityder till höga skatter och en stark stat, då det för honom längre ifrån sin värdering av självbestämmande.

Politiska attityder

Jost (2009) hävdar att politiska attityder till jämlikhet och förändring varierar beroende på individens behov av att reducera osäkerhet och hot (Jost et al., 2003). Ju större behov personen har av att reducera osäkerhet och hot, desto mer tenderar personen också att ha negativa attityder till förändring och ökad jämlikhet, då förändring och ökad jämlikhet riskerar att rubba status quo. Teorin bygger på att positiva attityder till jämlikhet och positiva attityder till förändring är positivt korrelerade. Jost et al. (2003) ger två förklaringar till detta. Den första är att de flesta samhällen i världen historiskt varit mer ojämlika än de är idag. Generellt sett så har social förändring lett till ökad jämlikhet. Människor som på grund av rädsla för osäkerhet och hot haft negativa attityder till förändring kommer därmed associera ökad jämlikhet till förändring och på så vis få negativa attityder till ökad jämlikhet. Den andra förklaringen till samvariationen är att ett ojämlikt samhälle tenderar att vara mer hierarkiskt ordnat än ett jämlikt samhälle. Ett hierarkiskt samhälle erbjuder individen en position som ger tydliga roller och normer för acceptabelt beteende. Det hierarkiska samhället erbjuder också förklaringar till varför individen har den status och position den har. En person som har ett stort behov av att reducera osäkerhet och hot kommer ha positiva attityder till det tydliga sättet som ett ojämlikt samhälle är strukturerat på, enligt Jost et al. (2003).

I en meta-analys av 88 artiklar från 12 olika länder fann Jost et al. (2003) att faktorer rörande attityder till jämlikhet och förändring är associerade med politisk orientering. Korrelationen för dessa samband varierar från små till stora ($r=.18$ och $r=.50$). Sambanden visar att de som placerat sig till höger på den ideologiska skalan har mer negativa attityder till både jämlikhet och förändring än de som har placerat sig till vänster på samma skala. Jost, Krochik, Gaucher och Hennes (2009) tror dock att förändringsdimensionen påverkas av hur samhället ser ut, medan attityder till

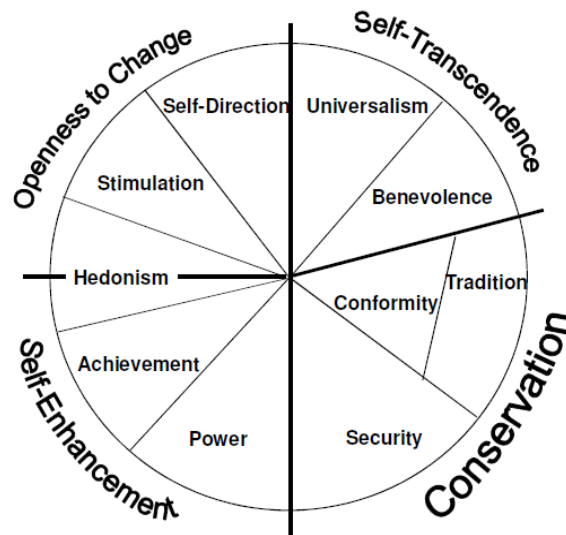
jämlikhet inte påverkas av kontexten. I ett relativt jämlikt samhälle, som strukturerats efter socialistiska eller kommunistiska regler, torde personer med positiva attityder till jämlikhet vara mot samhällelig förändring. Det motsatta förhållandet skulle finnas för personer som är mot ökad jämlikhet. Thorisdottir, Jost, Liviatan och Shrout (2007) har funnit visst stöd för denna hypotes. I ett antal före detta kommunistiska länder fann de att vissa värderingar kopplade till förändringsdimensionen (högt behov av säkerhet och låg nivå av öppenhet för nya erfarenheter) var kopplade till vänsterorientering i stället för högerorientering. Forskarna drar slutsatsen att detta beror på de socialistiska ländernas politiska historia. Även andra forskare har funnit att den positiva associationen mellan förändringsmotstånd och högerideologi inte uppvisas i alla kontexter (Duriez, Van Hiel & Kossowska, 2005; Freedon, 2010). Jost, Federico och Napier (2009) har hypoteser kring hur Skandinavien politiska kontext kan påverka förhållandet mellan attityder till jämlikhet och förändring: "It is unclear whether system-justification motivation in Scandinavia [...] would be associated with increased or decreased support for high rates of taxation, universal health care coverage, state-sponsored childcare, tuition, and so on. Furthermore, it is at least conceivable that the two core aspects of left-right ideology (resistance to change and acceptance of inequality) are decoupled or even negatively correlated in socialist or communist regimes..." (Jost et al., s. 23, 2009). I en svensk studie av Nilsson och Jost (2012) visades att positiv attityd till jämlikhet korrelerade starkt med vänstersjälvplacering och en mer negativ attityd till jämlikhet korrelerade med högersjälvplacering. En klart svagare korrelation visades mellan attityder till förändring och vänster- och högersjälvplacering i Sverige än i USA. Dessa resultat är rimliga med tanke på att Sveriges högerpartier är mer liberala än konservativa. Liberala partier är generellt sett för förändring. Därför är det möjligt att även svenska liberala partier är för förändring trots att de tillhör högerblocket.

Personliga värderingar

Även Schwartz (2012) strukturerar sin modell i dimensioner som rör förändring och jämlikhet. Modellen är cirkelformad och består av tio grundläggande värderingar, som grupperas i fyra skalor (se figur 1). Öppenhet för förändring (Openness to change) innehåller värderingarna Självstyrning (Self-direction), Stimulans (Stimulation) och Hedonism. Värderingarna rör behov av att själv få styra sitt liv, samt fylla sitt liv med spänning, njutning och nya utmaningar. Bevarande

(Conservation) innehåller värderingarna Trygghet (Security), Konformitet (Conformity) och Tradition. Denna grupp av värderingar rör vikten av säkerhet och stabilitet samt respekt för, och anpassning till, de normer som existerar i samhället och familjen. Självt transcendens innehåller värderingarna Universalism och Vänlighet (Benevolence) och rör vikten av förståelse och omhändertagande av andra. Universalism rör värdering av att visa hänsyn och omtanke om alla levande varelser och miljön, medan Vänlighet är värdering av förståelse för och omtanke om ens nära och kära. Framhävande av sig själv (Self-enhancement) innehåller värderingarna Makt (Power) och Prestation (Achievement). Dessa rör behov av social status, dominans och personlig framgång. Schwartz (2012) menar att skalorna Bevarande och Öppenhet för förändring utgör två poler av samma dimension, som rör värdering av förändring. Han menar att de andra två skalorna rör värdering av jämlikhet (Självt transcendens och Framhävande av sig själv). Piurko et al. (2011) beskriver att skalan Öppenhet för förändring mäter hur mycket en individ värderar öppenhet för nya erfarenheter och frihet i sitt egna liv. Detta kan kontrasteras mot Jost och Nilssons (2012) skala Motstånd mot förändring, som avser mäta attityder till social förändring i enlighet med Josts teori, som beskrivits ovan. Sammanfattningsvis är både skalan Öppenhet för förändring och skalan Motstånd mot förändring ämnade att mäta attityder till eller värdering av förändring, om än olika aspekter av begreppet.

Ju närmare två värderingar är varandra i cirkelmodellen, desto mer kompatibla är dessa. Därmed ökar sannolikheten att en och samma handling eller attityd kan uttrycka båda värderingarna. Ju mer avlägsna två värderingar är i cirkelmodellen, desto mer står dessa i konflikt med varandra (Schwartz, 1992).

Figur 1. Schwartz cirkelmodell över de grundläggande personliga värderingarna. Hämtad från "An overview of the Schwartz theory of basic values" av S. H. Schwartz, 2012, *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), ssw. 9. Använd med tillstånd.

Schwartz (2012) anser att Framhävande av sig själv och Öppenhet för förändring fokuserar på personliga intressen och egenskaper, medan Bevarande och Självtranscendens fokuserar på individens interaktion med andra, såväl på familjenivå som nationell eller universell nivå. Han menar också att skalorna kan delas in i de som ägnar sig åt hanteringen av ångest och att skydda sig själv (Framhävande av sig själv och Bevarande) och de som ägnar sig åt personlig utveckling (Öppenhet för förändring och Självtranscendens).

Caprara och Zimbardo (2004) sammanfattade 67 olika studier, gjorda i 70 olika länder, som undersökt de 10 värderingarna som ligger till grund för Schwartz modell. Denna sammanfattning gav stöd för att värderingarna existerar och har liknande relation till varandra över hela världen. Flera studier har kunnat visa på samband mellan personliga värderingar och röstning eller ideologisk tillhörighet. Självtranscendens och Självstyrning (del av Öppenhet för förändring) tycks ofta samvariera med vänsterröstning och vänster-självplacering. Bevarande samt Makt (del i Framhävande av sig själv) tycks ofta samvariera med högerröstning och höger-självplacering (Caprara et al., 2006; Caprara & Zimbardo, 2004; Piurko et al., 2011; Schwartz et al., 2010). I Sverige ser dock vissa samband annorlunda ut. Trygghet, som ingår i gruppen Bevarande korrelerar positivt med vänster-självplacering.

Självstyrning, som är del i Öppenhet för förändring korrelerar positivt med höger-självplacering (Piorco et al., 2011).

Prestation som, i de flesta andra länder inte korrelerar med ideologisk självplacering alls, korrelerar också med höger-självplacering (Piorco et al., 2011). Det teoretiska antagandet att vänstern värderar förändring högre än högern stämmer alltså inte i Sverige, enligt Piorco et al.s (2011) studie. Dock tycks värderingar av jämlikhet vara högre hos personer med vänsterideologi än personer med högerideologi i Sverige, precis som i övriga länder som studerats. Andra internationella studier visar att värderingar kopplade till förändringsdimensionen kan associeras till både traditionella höger- och vänsterfrågor, beroende på landets politiska kontext. I väst-länder är stöd för fri marknad positivt korrelerat med Bevarandevärderingar, men Schwartz (2013) visar att relationen mellan stöd för fri marknad och Bevarande är negativ i före detta kommunistiska länder, då den fria marknaden symboliserar en förändring av systemet. Relationen mellan Bevarande och önskan att öka jämlikheten i samhället ser också olika ut för väst- och före detta kommunistländer. Bevarande är negativt korrelerat med önskan att öka jämlikheten i väst, men positivt korrelerat med i före detta kommunistiska länder. I före detta kommunistiska länder korrelerar också Universalism, (som ingår i gruppen Självtranscendens) med hög värdering av Bevarande. Schwartz (2013) menar att detta beror på att dessa länder har en tradition av att bejaka alla människors lika värde.

Den svenska kontexten

Kontextens betydelse. Olika länder har olika typer av demokratiska val, partier och allmän politisk kontext (Caprara et al., 2006). Nationalitet har, trots en globaliserad värld, visats kunna predicera värderingar bättre än inkomst, utbildning, religion eller kön. Detta beror troligtvis på kontextens stora inverkan (Inglehart & Welzel, 2010).

Kontexten påverkar inte bara processer inom individen utan också hur ideologier tar sig uttryck. Freedom (2010) hävdar till exempel att liberalismens försvarande av människors fri- och rättigheter är en rigid del av den liberala ideologin, som alltså inte påverkas av kontext. Däremot kan man finna stora skillnader gällande attityder till ekonomisk fördelning och jämlikhet mellan liberaler från olika länder.

Sverige. I Sveriges moderna politiska historia har Socialdemokratiska arbetarpartiet varit det dominerade partiet. Mellan åren 1900-2014 har

Socialdemokraterna suttit i regering med en socialdemokratisk statsminister i 76 år. Under perioden 1932-1976 satt de vid makten oavbrutet (bortsett från 6 månader år 1936) ((2014, 27:e november) hämtad från <http://www.regeringen.se/sb/d/4393>). Socialdemokraterna bildades 1889 som ett representationsparti vars syfte var att representera arbetarklassens intressen inom den politiska sfären (Erlingsson et al., 2005). Socialdemokratin kan sägas vara en ideologi som ligger mellan socialism och liberalism (Freedon, 2010). Under 1930-talet och framåt genomförde socialdemokraterna en mängd reformer som syftade till att minska de ekonomiska klyftorna och förstärka den allmänna välfärden. Att Socialdemokraterna mer än något annat svenskt parti skapat det moderna svenska samhället (Goldmann et al., 1997) torde leda till att deras väljare inte vill förändra samhället i lika hög grad som väljare som röstar på andra vänsterpartier.

I dagsläget har Sverige åtta partier som sitter i riksdagen. Samtliga partier benämner sin ideologi på ett annorlunda sätt än de andra partiernas. Dock går det att skönja tre stora fraktioner i den svenska riksdagen: Vänster (socialism, socialdemokrati och ekologism), Höger (socialliberala, liberalkonservativa och nyliberaler), och National- eller socialkonservatism.

Att liberalisterna tillhör den politiska högern i Sverige, och att Sverige historiskt varit styrt av socialdemokrater gör att det är svårt att förutspå hur socialliberala och liberalkonservativa väljare ställer sig vad gäller attityder till, och värdering av förändring. Även om stora skillnader finns mellan Sverige och före detta kommunistiska östländer kan det finnas likheter gällande lusten att förändra samhället hos oppositionen. Detta talar för att väljare som röstar höger i Sverige ställer sig mer positiva till förändring än Socialdemokraternas väljare. Ett argument som talar mot detta är att höger röstarna trots allt röstar på högerpartier. Högerpartier är traditionellt sett mer negativt inställda till förändring än vänsterpartier (Jost et al., 2003; Jost et al., 2009; Malka & Lelkes, 2010). Det är svårt att avgöra om några skillnader vad gäller förändringsdimensionen kommer upptäckas mellan de socialliberala och liberalkonservativa väljarna. Jost et al. (2009) visar att personer med liberal ideologi värderar social förändring högre än konservativa väljare. Dock brukar de liberala tillhöra vänstern i övriga västländer, vilket sällan är fallet i Sverige.

Vad gäller jämlikhetsdimensionen är det dock troligt att attityder och värderingar kopplade till denna följer den linjära vänster-högerdimensionen, där vänsterväljare värderar jämlikhet högre och har mer positiva attityder till jämlikhet än

de som röstar på högerpartier. Detta baseras på tidigare forskning som visat oförändrade attityder och värderingar kopplade till jämlikhet oavsett politisk kontext (Jost & Nilsson, 2012; Piurko et al., 2011; Schwartz, 2013; Thorisdottir et al., 2007).

Syfte

I Sverige är sambandet mellan personliga faktorer och politik starkare än i många andra länder (Evans, 2000), varför nyttan av att studera förhållandet i Sverige torde vara stor. I denna studie ämnar författarna studera dessa förhållanden, för att nyansera bilden av höger och vänster som tillhörande en linjär dimension med två poler. Författarna tror att skillnader inte bara finns mellan vänster-och högerblocken utan även *inom* dessa och ämnar undersöka detta för att ytterligare förfinas synen på politisk ideologi. Studien kommer göras genom att väljarna, tillhörande olika block och partier kommer jämföras med varandra, avseende dessas värderingar och attityder.

Vi är inte först med att använda oss av attityder och värderingar i samma studie. Thorisdottir, Jost, Liviatan och Shrouf (2007) använde skalor avsedda att mäta värderingar för att dra slutsatser rörande politiska attityder. Detta går i linje med Schwartz (2012) antagande om att attityder och värderingar är besläktade. Att flera olika personliga faktorer ligger bakom ideologisk hemvist och val av politiskt parti (Alford, Funk & Hibbing, 2005; Block & Block, 2006; Jost et al., 2003; Kanai et al., 2011; Oxley et al., 2008; Schwartz, 2006; Stone, 1986) gör det också fördelaktigt att använda mer än en typ av personlig faktor för att få en så bred förståelse av variationen inom vänster- och högerideologin som möjligt.

Majoriteten av all forskning inom politisk psykologi görs i USA (Caprara et al., 2006). Då tidigare studier visat skillnader avseende värderingar kopplade till förändringsdimensionen i USA jämfört med andra länder, inklusive Sverige, (Piurko et al., 2011; Schwartz, 2013; Thorisdottir et al., 2007) tror vi att de intressanta skillnaderna inom blocken främst kommer visas inom denna dimension.

Caprara et al. (2006) menar att det behövs forskning som undersöker förhållandet mellan personliga värderingar och röstning i länder med många politiska partier, eftersom röstarna då har en mer komplex politisk miljö att förhålla sig till. Förhoppningsvis kommer Sveriges politiska system erbjuda en tydlig bild av variationen i förändringsvärderingar inom och mellan vänster- och högerblocken.

För att undersöka skillnader mellan vänster- och högerväljare samt skillnader inom vänster- och högerblocket kommer de olika partiernas väljare att delas in i olika grupper. Vänsterpartiets och Miljöpartiets väljare bildar tillsammans Progressiva vänstern. Denna grupp består av väljare som röstar på vänsterpartier som inte skapat det svenska samhället och som vi därmed antar har större förändringsvilja än socialdemokraternas väljare. Socialdemokraternas väljare bildar en egen grupp, som kallas Socialdemokraterna. Centerpartiets och Folkpartiets väljare bildar Socialliberalerna; en grupp med väljare som röstat på partier som bättre kan beskrivas som socialliberala. Den sista gruppen består enbart av Moderaternas väljare och kallas Moderaterna. Moderaterna skiljer sig ifrån Folkpartiet och Centerpartiet, då Moderaterna bäst kan beskrivas som nyliberala och/eller konservativa.

Frågeställningar och hypoteser

1a, 2a och 2b är hypoteser. 1b och 1c är frågeställningar vi ämnar undersöka i denna studie.

Förändring. 1a) Socialdemokraterna värderar förändring lägre och har mer negativa attityder till förändring än den progressiva vänstern.

1b) Vilka attityder och värderingar av förändring har Socialliberalerna jämfört med övriga partigrupper?

1c) Vilka attityder och värderingar av förändring har Moderaterna jämfört med övriga partigrupper?

Jämlikhet. 2a) Socialdemokraternas- och den Progressiva vänsterns väljare värderar jämlikhet högre och har mer positiva attityder till ökad jämlikhet än Socialliberalernas och Moderaternas väljare.

2b) Det finns ingen skillnad mellan partigrupperna inom vänster- respektive högerblocket vad gäller syn på jämlikhet.

Metod

Deltagare

Datan till analysen hämtades från tre olika enkäter som totalt innehöll 20 skalor. För att korta ner enkäterna och därmed underlätta rekrytering till studien delades den upp i tre olika sammansättningar med två tredjedelar av skalorna i varje sammansättning. I den första enkätversionen fanns skalan som avser mäta grundläggande värderingar som kallas för The Portrait Values Questionnaire (PVQ)

och i den andra enkätversionen fanns Nilsson och Josts skala som avser mäta motstånd mot förändring och preferens för jämlikhet (Nilsson & Jost, 2012). I den tredje enkätversionen fanns båda skalorna med. Detta innebär att det finns ett överlapp på 178 personer, som besvarat båda skalorna. Totalt besvarade 434 personer PVQ (350 med pappersenkät och 84 med webbenkät) och 398 besvarade Nilsson och Josts skala (316 med pappersenkät och 82 med webbenkät). Hädanefter kallas gruppen som besvarade PVQ för värderingsgruppen. Gruppen som besvarade Nilsson och Josts skala som avser mäta motstånd mot förändring och preferens för jämlikhet kallas härmed för attitydgruppen. Deltagare togs bort om de inte angett vilket parti de röstat på, alternativt röstat på partier som inte inkluderades i analysen. Efter exkludering återstod 314 respondenter i värderingsgruppen och 286 i attitydgruppen. Sammantaget blir detta 422 respondenter, när överlappet på 178 personer räknas bort.

Urvalet till studien var ett bekvämlighetsurval. Insamling av data har gjorts av författarna själva (ca 140 enkätsvar) samt fyra andra studenter. Insamlandet gjordes under vår- och höstterminen 2014. Deltagare rekryterades på sociala medier via författarnas privata konton och diverse intressegrupper, i arbetsgrupper på ett lasarett, vid offentliga platser, bland studenter på ett universitetsområde, samt på kollektivtrafik. Länk till enkäten skickades även till samtliga riksdagspartiers sidor på sociala medier. Vissa deltagare fick en chokladkaka som tack för deras deltagande. Exklusionskriterium var att respondenterna skulle vara över 15 år.

I värderingsgruppen var 177 kvinnor (56.4%) och 136 män (43.3%). En person uppgav inget eller annat kön (0.3%). I attitydgruppen var 164 kvinnor (57.3%) och 119 män (41.6%). Tre personer uppgav inget eller annat kön (1.0%).

Medelåldern i värderingsgruppen var 35.4 år ($SD=15.0$, min=16, max=86). I attitydgruppen var medelåldern 35.3 år ($SD =14.7$, min=16, max=80). Åldersmässigt upptäcktes en snedfördelning i båda grupperna. 35.8 procent av deltagarna i Attityd- och Värderingsgruppen var mellan 16 och 25 år.

Utbildningsmässigt fanns också en tydlig skevhet i båda grupperna. För att ta reda på hur mycket utbildning deltagarna hade ombads de skriva hur många år de gått i skolan, grundskolan inkluderad. I värderingsgruppen var medelvärdet för utbildning 15.2 år ($SD =2.5$). I attitydgruppen 14.0 år ($SD =4.5$). Andelen svenskar utan eftergymnasial utbildning var 61 % år 2013 (SCB, 2013). I studiens urval uppgav endast 13.7% av värderingsgruppen att de utbildat sig 12 år eller mindre. I attitydgruppen var andelen 22.7%. Detta visar att studiens deltagare var mer utbildade

än i landet i stort.

Deltagarna fick veta att den genomsnittliga inkomsten per månad i Sverige är ca 29 800 kronor. De ombads skatta hur nära denna siffra deras egen inkomst låg på en sjugradig skala där 1 motsvarade väldigt högt över medel och 7 motsvarade långt under medel. I värderingsgruppen rapporterade 33.9% att de tjänade runt medel (uppgav 3-5 på skalan). 12.8% uppgav att de hade en inkomst väldigt högt över, eller över medel och 53.3% uppgav att de tjänade under eller långt under medel. I attitydgruppen rapporterade 33.9% att de tjänade runt medel. 9.4% uppgav att de hade en inkomst väldigt högt över, eller över medel och 56.7% uppgav att de tjänade under eller långt under medel.

Ideologisk tillhörighet mättes via självplacering på en tiogradig vänster-höger-skala. Frågan löd ”Inom politiken talar man ibland om ”vänstern” och ”högern”. Var någonstans skulle du placera dig själv på den här skalan?”. Ett representerade vänster och 10 representerade höger. Detta item brukar användas i studier som vill undersöka ideologisk hemvist och har visats fungera bra (Jost, 2006). I värderingsgruppen var medelvärdet 4.7 ($SD = 2.4$) och i attitydgruppen 4.3 ($SD = 2.3$).

Material

Förutom att besvara de olika skalorna ombads respondenterna besvara ett antal demografiska frågor. Totalt innehöll de tre olika enkäterna 190, 158 respektive 142 item och tog mellan 30 och 45 minuter att fylla i.

Attityder. Skalan avser mäta motstånd mot förändring och preferens för jämlikhet. Motstånd mot förändring innehöll 10 item (exempel: “Om man börjar förändra saker väldigt mycket slutar det ofta med att det blir till det sämre”) och Preferens för jämlikhet innehöll 12 item (exempel: “Vi måste ta hand om de fattiga och svaga innan vi hjälper resten av landet”). Båda skalorna innehöll två omvända item var. Svaren kunde ges med hjälp av en femgradig skala där 1 motsvarade “håller inte alls med” och 5 “håller med fullständigt”. Skalan är ursprungligen skriven på engelska av Krochik (2008) men har översatts till svenska och har visat på god reliabilitet med ett svenskt urval ($\alpha = .74$ för Motstånd mot förändring och $\alpha = .79$ för Preferens för jämlikhet, Nilsson & Jost, 2012).

En analys av skalornas interna konsistens genomfördes för att undersöka deras

reliabilitet. I motstånd mot förändring skalan drog de två reverserade frågorna ner den interna konsistensen från $\alpha = .81$ till $\alpha = .77$. Därför uteslöts dessa två frågor från vidare analyser. Efter detta hade båda skalor god intern konsistens (Preferens för jämlikhet: $\alpha = .82$; Motstånd mot förändring: $\alpha = .81$)

Värderingar. Schwartz Portrait values Questionnaire (PVQ) mäter deltagarnas grundläggande värderingar genom att deltagarna får ta ställning till hur lika de är en person som har en viss typ av mål, ambitioner och önsknings. Svaren kunde ges från 1 vilket motsvarar "liknar inte alls mig" till 6 vilket motsvarar "liknar mig väldigt mycket". PVQ är först skriven på engelska av Schwartz (2001). Översättningar av PVQ till svenska gjordes av Montgomery, (2014). Ursprungligen har PVQ 40 item. I denna studie användes en kortare variant av PVQ. Den kortare versionen med 21-item hade i en studie av Davidov, Schmidt och Schwartz (2008) något lägre reliabilitet än den längre versionen men fortfarande hög prediktiv validitet

Frågorna i PVQ delas upp i grupperna Framhävande av sig själv, Självtranscendens, Öppenhet för förändring och Bevarande. Antalet item per grupp varierar beroende på hur breda konstrukt som avses mätas. Framhävande av sig själv innehöll fyra item (exempel: "Det är viktigt för henne att bli rik. Hon vill ha mycket pengar och dyra saker"). Självtranscendens innehöll fem item (exempel: "Det är viktigt för henne att hjälpa människor i hennes närhet. Hon bryr sig om deras välbefinnande"). Öppenhet för förändring innehöll fyra item (exempel: "Hon tycker det är viktigt att göra många olika saker i livet. Hon letar alltid efter nya saker att testa"). Bevarande innehöll sex item (exempel: "Det är viktigt för henne att leva i en trygg omgivning. Hon undviker allt som kan skada säkerheten").

Undersökning av skalornas interna konsistens visade värden under .7 i tre av fyra fall (se tabell 1), vilket kan tyda på att dessa skalor har låg reliabilitet. Pallant (2013) menar dock att det är vanligt med alfa-koefficienter under .7 hos skalor bestående av färre än tio item. Hon rekommenderar i dessa fall att reliabiliteten undersöks med hjälp av inter-item korrelationer. Medelvärde för inter-item korrelationerna skall optimalt befinna sig mellan .2 och .4. De tre skalorna med låga alfa-koefficienter undersöktes. Acceptabla inter-item korrelationer upptäcktes hos både Självtranscendens (.26) och Öppenhet för förändring (.24). Inter-item korrelationen för Bevarande (.19) tyder dock på vissa problem angående denna skalas reliabilitet. Schwartz menar att låg intern konsistens hos PVQ beror på att konstrukten är breda och skall täcka in flera olika aspekter av värderingarna. (Schwartz et al.,

2013). Som exempel kan ges att Bevarande skall täcka in värderande av säkerhet, konformitet och tradition.

Tabell 1. Deskriptiv statistik för de olika skalorna

Skala	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min.	Max.	Cronbach's α	Antal Item
Motstånd mot förändring	2.55	.70	1.00	4.63	.81	8
Preferens för jämlikhet	4.10	.54	1.83	5.00	.82	12
Framhävande av sig själv	3.20	.95	1.00	5.57	.71	4
Bevarande	3.20	.74	1.17	5.17	.59	6
Öppenhet för förändring	4.04	.82	1.75	6.00	.57	4
Självtranscendens	4.91	.64	2.60	6.00	.62	5

Röstning. Respondenterna ombads uppge om de röstat i Sveriges riksdagsval den 19 september 2010. Därefter fick de uppge vilket av Sveriges riksdagspartier de röstat på, alternativt uppge om de röstat på ett annat parti, och i så fall vilket.

Gruppernas fördelning på riksdagspartierna jämfört med det slutgiltiga valresultatet vid riksdagsvalet 2010 visas i tabell 2 nedan. Sverigedemokraternas och Kristdemokraternas väljare, samt personer som uppgav att de röstat på ”annat parti” exkluderades ur analysen då dessa var för få för att utgöra en egen grupp, samtidigt som partierna de röstat på delar inte tillräckligt mycket ideologi med något annat parti, vilket gör att de inte kan inkluderas i någon annan partigrupp.

Tabell 2. Röstning på parti från vårt urval jämfört med riksdagsvalet (2010)

		V	S	MP	C	FP	M	KD	SD
Attityder	<i>N</i>	35	72	74	12	23	70	18	6
	%	10,6	21,9	22,5	3,6	7	21,3	5,5	1,8
Värderingar	<i>N</i>	33	73	81	18	26	83	18	4
	%	9,4	20,8	23,1	5,1	7,4	23,6	5,1	1,1
Valresultat 2010	%	5,6	30,7	7,3	6,6	7	30,1	5,6	5,7

Procedur

Deltagarna fick först en kort introduktion till studien, där de informerades om studiens syfte och ungefärlig tidsåtgång att fylla i enkäten. Deltagandet skedde anonymt och deltagarna hade rätt att avbryta studien när som helst. Deltagarna fyllde i enkäten ensamma. Efter ifylld enkät lämnades ytterligare information om studien ut till deltagarna, där vetenskapliga referenser samt kontaktuppgifter till ansvarig forskare fanns angivna. De enkäter som samlades in digitalt fördes över till SPSS av handledare tillika projektansvarige Artur Nilsson. De enkäter som samlades in manuellt fördes över till SPSS av författarna själva.

Studien har en icke-experimentell tvärsnittsdesign. För att analysera studiens data användes envägs oberoende ANOVA. Parvisa jämförelser utfördes för att möjliggöra att se vilka av gruppernas medelvärden som skiljde sig signifikant åt ifrån varandra (Pallant, 2013).

Databearbetning

Beräkningar av skevhet, kurtosis, och Levenes test av lika varians utfördes för att se om datan uppfyllde villkoren för parametrisk testning. En positiv skevhet upptäcktes på Självt transcendensskalan. En Kruskal-Wallis, och ANOVA beräkning utfördes med Självt transcendensskalan som oberoende och partiröstning som beroende variabel. Då resultaten var i det närmaste identiska gjordes antagandet att parametriska test inte skulle ge annorlunda resultat än icke-parametriska trots den positiva skevheten för Självt transcendensskalan. Författarna gick därefter vidare med ANOVA beräkningar då dessa har visat sig vara robusta även i fall med skeva urval (Harwell, Rubinstein, Hayes & Olds, 1992) samt tillåter parvisa jämförelser, vilka var nödvändiga för att kunna besvara studiens frågeställningar.

Etik

Innan studien påbörjades tog författarna del av lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor. Studien har bedrivits i enlighet med lagens principer. Respondenterna informerades innan deltagandet om att undersökningen handlade om sociala och politiska attityder, världsåskådning och personlighet. De informerades om att deras svar var anonyma och frivilliga.

Enkäterna innehöll frågor om känsliga uppgifter så som partitillhörighet, men alla svar hanterades anonymt. Dock var några av enkätens respondenter bekanta med författarna till studien. Detta kan ha lett till att vissa respondenter inte kände sig helt fria att svara ärligt på samtliga frågor trots anonymitet, då studien berör känsliga ämnen. För att underlätta för deltagarna ombads författarnas bekanta i så stor omfattning som möjligt besvara internetenkäten. Även respondenter som inte kände författarna kan dock ha upplevt sig besvärade av att svara ärligt på alla frågor i enkäten.

Resultat

I resultatet nedan redovisas partigrupperna som “Progressiv vänster”, “Socialdemokrater”, “Socialliberaler” och “Moderater”. Det som åsyftas är väljarna för varje partigrupp. När författarna syftar på partierna i sig specificeras detta.

Preliminära analyser

Korrelationsanalyser. Attitydskalorna Motstånd mot förändring och Preferens för jämlikhet korrelerade starkt negativt med varandra ($r=-.51$, $n=382$ $p<.001$). Detta går i linje med Josts teori om att attityd till ökad jämlikhet och motstånd mot förändring är huvudaspekter inom en och samma dimension, det vill säga höger/vänster-dimensionen.

En undersökning av värderingsskalornas korrelation med varandra gjordes också (se tabell 3) för att säkerställa att de inte mäter samma sak. Skalorna som är kopplade till jämlikhetsdimensionen (Framhävande av sig själv och Självtranscendens) korrelerade inte signifikant med varandra ($r= -.07$, $n= 430$ $p=.14$). Korrelationsanalysen visade heller inga signifikanta korrelationer mellan skalorna kopplade till förändringsdimensionen (Öppenhet för förändring och Bevarande: $r=.01$, $n= 420$ $p=.92$). Att skalorna som Schwartz menar tillhör samma dimensioner inte samvarierar signifikant kan förklaras av att dimensionerna är breda och att de olika skalorna mäter olika delar av dessa dimensioner (Schwartz et al., 2001). Att Öppenhet för förändring korrelerar signifikant med Självförverkligande ($r=.36$, $n=428$, $p<.01$) och Självtranscendens ($r=.20$, $n=429$ $p<.01$) går att förklara med hjälp av Schwartz organisering av värderingarna i cirkelformat. Tidigare analyser av Schwartz grundläggande värderingar har funnit att närliggande värderingar tenderar att korrelera svagt med varandra (Schwartz et al., 2001; 2010). Detta förklarar även

varför Bevarande korrelerar signifikant med Självförverkligande ($r=.16$, $n=420$ $p<.01$).

Tabell 3. Korrelationer mellan värderingsskalorna i PVQ.

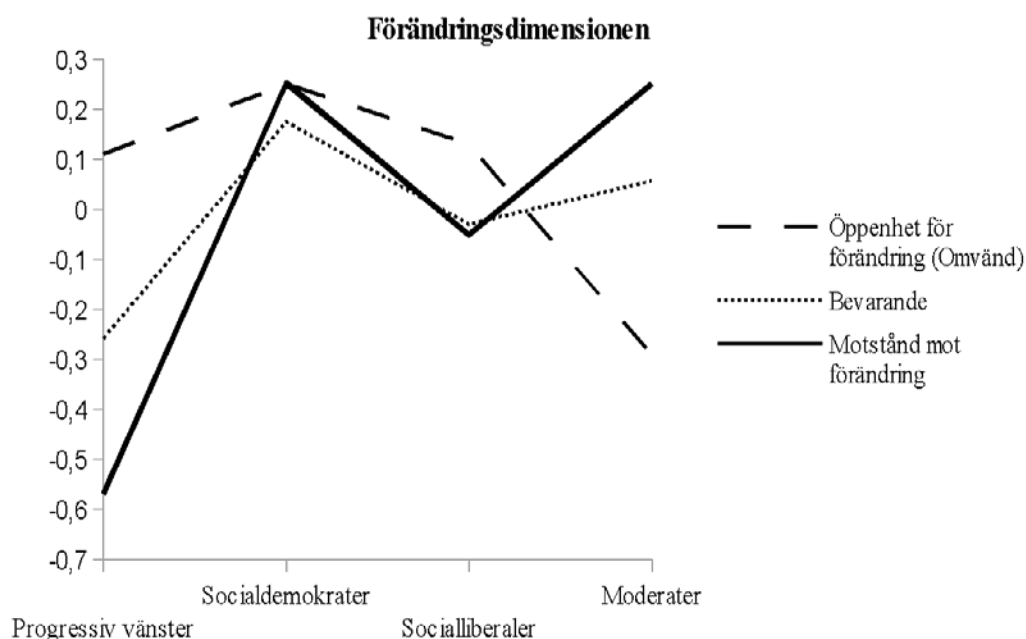
	F r a r l ä v a r c e a v	Själv- transcendens	Öppenhet för förändring	Bevarande
Framhävande av sig själv	1	-.094	.357**	.181**
Självtranscendens		1	.172**	.059
Öppenhet för förändring			1	.027
Bevarande				1

* $p<0.05$ (2-tailed), ** $p<0.01$ (2-tailed)

Huvudanalyser

Förändringsdimensionen. Alla skalor tillhörande förändringsdimensionen presenteras nedan (se figur 2). Samtliga partigrupperas resultat på skalorna transformerades till z-poäng för att de skulle vara jämförbara, trots olika spann hos svarsalternativen (mellan 1 och 5 för attitydskalan och mellan 1 och 6 för värderingsskalorna). Ett positivt värde på förändringsdimensionen betyder att partigruppen är mer för konservatism, alternativt mer mot social förändring än genomsnittet. Ett negativt värde på förändringsdimensionen betyder att partigruppen

är mer emot konservatism alternativt mer för social förändring än genomsnittet.

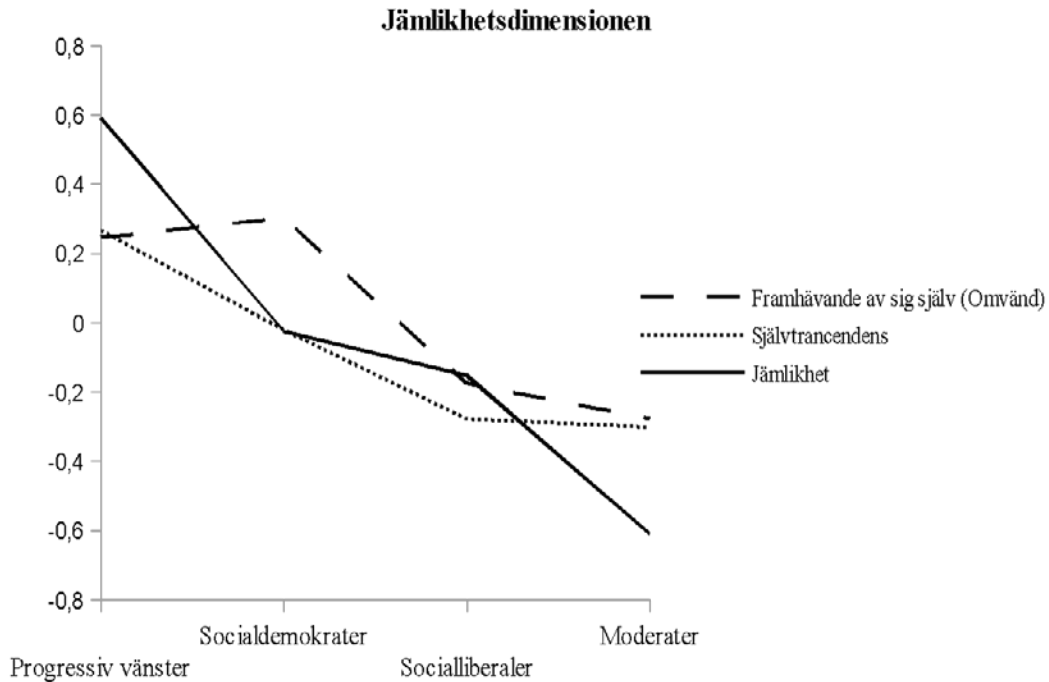
Figur 2. Linjediagram över partigruppernas resultat på förändringsskalorna. Y-axeln anges i standardavvikelser från genomsnittsvärdet på respektive skala. Samtliga partigrupperas resultat på de tre skalorna som avser mäta förändringsdimensionen transformerades till z-poäng för att resultaten skulle bli jämförbara med varandra. Resultatet på skalan Öppenhet för förändring har inverterats så att höga värden blivit låga och tvärt om. Detta för att alla värden ska komma att betyda samma sak inom förändringsdimensionen.

Motstånd mot förändring. En envägs oberoende ANOVA utfördes för att undersöka relationen mellan Motstånd mot förändring och partigrupperna. En signifikant skillnad, med stor effektstorlek erhöles på skalan Motstånd mot förändring mellan partigruppernas väljare för de fyra partigrupperna [$F(3, 278) = 17.596, p < 0.00, \eta_p^2 = .16$]. Parvisa jämförelser visade att Progressiva vänstern ($M=2.17, SD=0.06$) hade signifikant lägre motstånd mot förändring än Socialdemokraterna ($M=2.75, SD=0.07$), Socialliberaler ($M=2.55, SD=0.11$) och Moderaterna ($M=2.75, SD=0.75$). Den riktade hypotesen (1a) att Socialdemokraterna skulle ha mer negativa attityder mot förändring än Progressiva vänstern stöds av detta resultat. Ingen av de övriga partigrupperna var signifikant skilda ifrån varandra.

Bevarande. En envägs oberoende ANOVA utfördes för att undersöka relationen mellan Bevarande och partigrupperna. En signifikant skillnad, med liten effektstorlek erhöles på skalan Bevarande mellan partigruppernas väljare för de fyra partigrupperna [$F(3, 298) = 3.475, p = 0.02, \eta_p^2 = .03$]. Parvisa jämförelser visade att Progressiva vänstern ($M=3.00, SD=0.07$) värderade bevarande signifikant lägre än Socialdemokrater ($M=3.33, SD=0.09$) samt Moderaterna ($M=3.23, SD=0.08$). Resultatet ger stöd åt den riktade hypotesen (1a) att Socialdemokraterna skulle ha mer negativa attityder mot förändring än Progressiv vänster. Inga andra signifikanta skillnader fanns, vilket antyder att Socialliberalerna och Moderaterna värderar bevarande lika högt som Socialdemokraterna men högre än Progressiv vänster.

Öppenhet för förändring. En envägs oberoende ANOVA utfördes för att undersöka samvariansen mellan Öppenhet för förändring och partigrupperna. En signifikant skillnad, med liten effektstorlek erhöles på skalan Öppenhet för förändring mellan partigruppernas väljare för de fyra partigrupperna [$F(3, 303) = 3.947, p = 0.01, \eta_p^2 = .04$]. Parvisa jämförelser visade att Moderaterna ($M=4.27, SD=0.09$) värderade öppenhet för förändring signifikant högre än Progressiv vänster ($M=3.94, SD=0.07$), Socialdemokraterna ($M=3.87, SD=0.10$) samt Socialliberalerna ($M=3.94, SD=0.12$). Detta resultat ger inte stöd åt den riktade hypotesen (1a), då den Progressiva vänstern inte värderade öppenhet för förändring högre än Socialdemokraterna. Ingen skillnad visades mellan Progressiv vänster, Socialdemokraterna och Socialliberalerna vad gäller värdering av öppenhet för förändring.

Jämlikhetsdimensionen. Alla skalor tillhörande jämlikhetsdimensionen presenteras nedan (se figur 3). Samtliga partigrupperns resultat på skalorna transformerades till z-poäng för att de skulle vara jämförbara, trots olika spann hos svarsalternativen (mellan 1 och 5 för attitydskalan och mellan 1 och 6 för värderingsskalorna). Ett positivt värde på jämlikhetsdimensionen betyder att partigruppen är mer positiv till ökad jämlikhet, alternativt har mindre acceptans för ojämlikhet än genomsnittet. Ett negativt värde betyder att partigruppen är mindre för ökad jämlikhet, alternativt har mer acceptans för ojämlikhet än genomsnittet.

Figur 3. Linjediagram över partigruppernas resultat på jämlikhetsskalorna. Y-axeln anges i standardavvikelser från genomsnittsvärdet på respektive skala. Samtliga partigruppernas resultat på de tre skalorna som avser mäta jämlikhetsdimensionen transformerades till z-poäng för att resultaten skulle bli jämförbara med varandra. Resultatet på skalan Självtranscendens har inverterats så att höga värden blivit låga och tvärt om. Detta för att alla värden ska komma att betyda samma sak inom förändringsdimensionen.

Preferens för jämlikhet. En envägs oberoende ANOVA utfördes för att undersöka samvariansen mellan Jämlikhet och partigrupperna. En signifikant skillnad, med stor effektstorlek erhöles på skalan Preferens för jämlikhet mellan partigruppernas väljare för de fyra partigrupperna [$F(3, 271) = 27.170, p < 0.00, \eta_p^2 = .23$]. Parvisa jämförelser visade att Progressiva vänstern ($M=4.43, SD=0.05$) var signifikant mer för jämlikhet än Socialdemokraterna ($M=4.09, SD=0.06$), Socialliberalerna ($M= 4.02, SD= 0.08$) och Moderaterna ($M= 3.78, SD= 0.06$) Resultatet visade att Socialdemokraterna var signifikant mer för jämlikhet än Moderaterna. Hypotesen (2a) att vänsterpartierna har mer positiva attityder till jämlikhet än högerpartierna får delvis stöd, då Progressiva vänstern har signifikant högre resultat på Preferens för jämlikhet än Socialliberalerna och Moderaterna. Dock har Socialdemokraterna inte mer positiva attityder till jämlikhet än Socialliberalerna

utan bara mer än Moderaterna. Hypotesen (2b) att inga signifikanta skillnader finns inom höger- och vänsterblocken får delvis stöd. Ingen signifikant skillnad fanns inom högerblocket, men däremot inom vänsterblocket, där Progressiv vänster hade mer positiva attityder till jämlikhet än Socialdemokraterna.

Framhävande av sig själv. En envägs oberoende ANOVA utfördes för att undersöka samvariansen mellan Framhävande av sig själv och partigrupperna. En signifikant skillnad, med liten effektstorlek erhöles på skalan Framhävande av sig själv mellan partigruppernas väljare för de fyra partigrupperna [$F(3, 304) = 6.955, p < 0.00, \eta_p^2 = .06$]. Parvisa jämförelser visade att Progressiva vänstern ($M=2.97, SD=0.85$) och Socialdemokraterna ($M=4.09, SD=0.06$) värderade framhävande av sig själv signifikant lägre än Socialliberalerna ($M=3.37, SD=0.14$) samt Moderaterna ($M=3.48, SD=0.10$), vilket ger stöd åt båda hypoteserna (2a och 2b).

Självtranscendens. En envägs oberoende ANOVA utfördes för att undersöka samvariansen mellan Självtranscendens och partigrupperna: Progressiv vänster, Socialdemokraterna, Socialliberalerna och Moderaterna. En signifikant skillnad, med liten effektstorlek erhöles på skalan Självtranscendens mellan partigruppernas för de fyra partigrupperna [$F(3, 304) = 6.248, p = 0.000, \eta_p^2 = .06$]. Parvisa jämförelser visade att Progressiva vänstern ($M=5.07, SD=0.06$) värderade självtranscendens signifikant högre än Socialliberalerna ($M=4.73, SD=0.09$) samt Moderaterna ($M=4.73, SD=0.07$). Resultatet ger delvis stöd åt den ena hypotesen (2a) då Progressiv vänster värderade jämlikhet signifikant högre än högerblocket, medan Socialdemokraternas resultat inte skilde sig signifikant från högerblocket. Den andra hypotesen (2b) fick stöd, då inga signifikanta skillnader fanns inom respektive block.

Diskussion

Förändringsdimensionen

Resultatet på de tre skalorna som avser mäta attityder och värderingar kring förändring ger i två fall av tre stöd för hypotesen att Socialdemokraternas väljare skulle ha mer negativa attityder till förändring och värdera förändring lägre än Progressiv vänsters väljare. Socialdemokraternas väljare är inte skilda från högerväljare avseende förändring på någon skala utom Öppenhet för förändring där de värderar förändring signifikant lägre än Moderaternas väljare. Sammantaget kan detta tolkas som att Socialdemokraternas väljare är mer konservativa än Progressiv vänsters väljare och lika konservativa som högerväljaren när det gäller

förändringsdimensionen.

Den tidigare studien som undersökte Schwartz värderingar i en svensk kontext fann att delar av Bevarande korrelerade positivt med vänster-självplacering och delar av Öppenhet för förändring korrelerade positivt med högersjälvplacering (Purko et al., 2011). I ljuset av vår studie som tittar på röstning på parti istället för självplacering på vänster-högerskalan kan vi se att Bevarande korrelerar positivt med röstande på Socialdemokraterna specifikt, snarare än vänsterideologiskt tillhörighet generellt. På samma sätt kan man se att Öppenhet för förändring korrelerar med röstning för Moderaterna snarare än högerideologi. Dessa resultat kan även förklara varför Jost och Nilsson (2012) fann svagare korrelationer mellan vänster-högerskalan och förändringsdimensionen än jämlikhetsdimensionen. Då runt två tredjedelar av de som röstar på vänsterblocket (Socialdemokraternas väljare) har lika negativa attityder till förändring som högerblocket är det rimligt att korrelationen mellan vänster-höger självplacering och förändringsdimensionen blir svagare än mellan vänster-höger självplacering och jämlikhetsdimensionen. Alla svenska vänsterväljare tycks inte vara mer negativa till förändring än i andra västländer. Det mer sannolika är att Socialdemokratiska väljare är mer mot förändring än andra vänsterväljare. Att de människor som har mest negativa attityder och värderar förändring lägst inom vänsterblocket röstar på Socialdemokraterna kan bero på flera saker. Exempelvis kan det vara så att de som är mest nöjda med samhället som det är (och därför är negativa till att förändra det) väljer att rösta på det parti som haft störst inverkan i den moderna samhällsutvecklingen, vilket är Socialdemokraterna. Det kan också vara så att de som är mest rädda för förändring väljer att rösta på Socialdemokraterna som redan har skapat sitt idealsamhälle och därmed inte är motiverade att förändra samhället mer. En annan förklaring till detta samband kan vara att Socialdemokraterna har utvecklats till ett röstmaximerande parti. Då målet för ett röstmaximerande parti är att få så många röster som möjligt vore det strategiskt av Socialdemokratiska partiet att försöka attrahera högerväljare, genom att till exempel bedriva en mer konservativ politik. En annan möjlighet till varför personer som inte vill förändra samhället röstar på Socialdemokraterna är att de personer som inte bryr sig så mycket om politik, och inte är så upprörda över samhällsproblem tenderar att rösta på de två största partierna, vilka är Socialdemokraterna och Moderaterna.

Resultatet var något motstridigt gällande Moderaternas väljare. De värderade Öppenhet för förändring signifikant högre än de tre andra partigrupperna. Om man

studerar den skalan närmare ser man att dess frågor främst rör individens frihet, exempelvis: "Att komma på nya idéer och vara kreativ är viktigt för henne. Hon gillar att göra saker på sitt eget sätt". Enligt Schwartz (2012) så täcker skalan Öppenhet för förändring in värderingar som har ett individuellt fokus snarare än ett kollektivt fokus. Moderaternas väljare hade lika resultat som Socialdemokraternas och Socialliberalernas och lägre än Progressiva vänsterns väljare på de övriga två skalorna, vilka kan sägas mäta en samhällelig förändring som påverkar kollektivet snarare än individen. Det sammanvägda resultatet på förändrings dimensionen visar upp en tendens till ett motsatt samband mellan vänsterns - och Moderaternas väljare rörande förändring i det privata i jämförelse med förändring för kollektivet. Alltså, Moderaternas väljare värderar förändringar i det privata högre än vänsterns väljare, och förändringar för kollektivet lägre än vänsterns väljare.

I stort sett kan man säga att den Progressiva vänsterns väljare har ett motsatt resultat i jämförelse med Moderaternas väljare. De värderade förändring mer än Socialdemokraternas och Moderaternas väljare på skalan Bevarande som täcker in värderingar med ett kollektivt fokus på förändringsdimensionen. På Motstånd mot förändring var de den partigrupp som hade lägst värde. Dessa resultat tyder på att den progressiva vänsterns väljare liknar vänsterväljare i övriga västvärlden genom att de har mer positiva attityder till och värderar förändring högre än högern. Dock skiljer de sig åt på så vis att de värderar förändring lägre på skalan Öppenhet för förändring än högerpartigruppen Moderaterna. På denna skala påminner de mer om ett vänsterparti i före detta kommunistländer (Thorisdottir et. al, 2007)

Socialliberalernas väljare visade endast två signifikanta skillnader mot övriga partiets väljare när de jämfördes med hjälp av de tre förändringsskalorna. De var inte signifikant skilda från Socialdemokraternas väljare på någon skala. På skalan Motstånd mot förändring hade de mer negativa attityder mot förändring än den Progressiva vänsterns väljare. På skalan Öppenhet för förändring värderade de förändring lägre än Moderaternas väljare. Att Socialliberalernas väljares attityder och värderingar rörande förändring i så hög grad liknar övriga väljares gör att det går att anta att de Socialliberala partierna i Sverige attraherar väljare som ligger i mitten avseende attityder till, och värdering av, förändring.

Sammanfattningsvis kan sägas att förändringsdimensionen inte skiljer väl mellan svenska väljare. I två av tre fall visade de skillnader som upptäcktes mellan partierna en liten effektstorlek. Detta tyder på att förändringsdimensionen är mindre

användbar för att förstå om man röstar på vänster- eller högerblocket i Sverige. Eventuellt är attityder till, och värdering av, förändring inte kopplat till vänster-höger-ideologi i Sverige. Om Kristdemokraterna, Sverigedemokraterna och Feministiskt Initiativ hade inkluderats i studien är det möjligt att förändringsdimensionen hade skiljt bättre mellan väljarna. Dock kvarstår det faktum att de partigrupper som i denna studie inte var skilda från varandra innefattar runt 73 % av de svenska väljarna.

Jämlikhetsdimensionen

De båda hypoteserna som var kopplade till jämlikhetsdimensionen fick stöd. Dessa var att vänsterblocket skulle mer positiva attityder till och värdera jämlikhet högre än högerblocket, och att inga skillnader skulle finnas inom de båda blocken avseende värdering av, och attityd till, jämlikhet. Bägge hypoteserna fick stöd av analyserna som involverade värderingsskalorna Framhävande av sig själv och Självtranscendens. Dock visade analys av attitydskalan Preferens för jämlikhet, att Progressiva vänsters väljare skiljde sig signifikant ifrån väljare tillhörande alla andra partigrupper, inklusive Socialdemokraternas. Socialdemokraternas och Socialliberalernas väljare skiljde sig inte åt på skalan Preferens för jämlikhet, men Moderaternas väljare hade lägst preferens för jämlikhet - signifikant lägre än både Progressiva vänsterns och Socialdemokraternas väljare. För att förstå dessa resultat är det intressant att jämföra skalorna. På vilket sätt skiljer sig attitydskalan Preferens för jämlikhet ifrån värderingsskalorna Framhävande av sig själv och Självtranscendens?

Ett möjligt sätt att tolka Socialdemokraternas och den Progressiva vänsterns väljares resultat vad gäller jämlikhetsdimensionen är att Självtranscendens och Framhävande av sig självs frågor är mer abstrakt formulerade än Preferens för jämlikhets frågor. Exempel ur Självtranscendens är "Hon tycker att det är viktigt att varje människa i världen ska behandlas lika. Hon anser att alla ska ha samma möjligheter i livet". Detta kan kontrasteras mot Jämlikhetsskalans: "Stora förmögenheter och egendomar borde beskattas ganska högt över inkomstskatten". Här tycks finnas en skillnad, där Socialdemokraternas väljare i lika hög grad som Progressiva vänsterns väljare önskar att en jämlik värld fanns, men där Socialdemokraternas väljare har mindre positiva attityder till konkreta förslag på att öka jämlikheten. Skillnaden mellan Progressiva vänsterns väljare och Socialdemokraternas väljare på jämlikhetsdimensionen kan också bero på att skalorna

till viss del mäter olika aspekter av jämlikhet. Som exempel kan nämnas att skalan Självtranscendens innehåller frågor som rör miljön, skalan Framhävande av sig själv har frågor rörande personlig prestation och skalan Preferens för jämlikhet har frågor rörande homosexuellas rättigheter. Det är intressant att resultaten inom jämlikhetsdimensionen visar på en viss skillnad mellan Progressiv vänsters och Socialdemokraternas väljare, speciellt med tanke på att en stor andel av väljarna som tillhör Progressiv vänster röstade på Miljöpartiet. Miljöpartiet är ett parti som länge velat benämna sig som varken vänster- eller höger, men på senare tid ansett sig tillhöra vänsterblocket av miljöpolitiska skäl. Hur kommer det sig att Miljöpartiets väljare har mer positiva attityder till jämlikhet än Socialdemokraternas väljare, som röstar på ett parti som alltid varit för ekonomisk utjämning med hjälp av skatter och sagt sig värna om de svaga i samhället? En förklaring till detta skulle kunna vara att Socialdemokraterna utvecklats till ett röstmaximerande parti, i högre grad än Vänsterpartiet och Miljöpartiet, som vi benämner som den progressiva vänstern. Eventuellt har önskan att röstmaximera gjort att Socialdemokraterna börjat förkasta den delen av sin politik som rör ökad jämlikhet för de fattigare samhällsgrupperna i Sverige, som tidigare var partiets främsta väljarkår, för att kunna locka fler väljare från olika samhällsklasser. En annan förklaring skulle kunna vara att Socialdemokraternas väljare är förhållandevis nöjda med den jämlikhet som nu finns i Sverige och att de inte är beredda att göra mer för att öka jämlikheten. Socialdemokraterna har gjort stora reformer för att göra Sverige mer jämlikt. Kanske tycker deras väljare att det räcker nu?

En möjlig anledning till varför ingen skillnad uppvisas mellan Socialdemokraternas och Socialliberalernas väljare vad gäller Preferens för jämlikhet är eventuellt att denna skala främst mäter attityder till sociala skyddsnet och mänskliga rättigheter. Detta är två hjärtefrågor för Socialliberalismen, vilket skulle kunna förklara att väljare på denna partigrupp får högre resultat på denna skala än övriga skalor inom jämlikhetsdimensionen.

De flesta resultat vad gäller jämlikhetsdimensionen tyder dock på att den största skillnaden gällande attityd till och värdering av jämlikhet finns mellan vänster- och högerblocket. Detta ger stöd åt tidigare forskning som visat att högern har mer negativa attityder och värderar ökad jämlikhet lägre än vänstern. Att inga signifikanta skillnader uppmätts inom högerblocket rörande jämlikhet kan bero på att högerpartierna som studerats har ingått i Alliansen under det senaste decenniet.

Samarbetet har lett till att allianspartierna lagt fram gemensamma budgetförslag och har tyckt lika i de flesta politiska frågor. En gemensam åsiktsplattform rörande jämlikhetsfrågor såsom skatter och fri marknad har behövts för att kunna erbjuda ett trovärdigt regeringsalternativ till Socialdemokraterna. Detta kan ha gjort att väljarna inte uppfattar någon större skillnad rörande jämlikhetspolitiken hos högerpartierna i denna studie.

Styrkor och svagheter

Studien hade ett flertal metodologiska svagheter, vilka främst berodde på den homogena undersökningsgruppen och vissa egenskaper hos enkäten och skalorna som använts.

Generaliserbarhet. Studiens deltagare var inte representativa för den svenska befolkningen avseende ålder, utbildning, inkomst eller val av politiskt parti. Detta beror antagligen främst på att många studenter deltagit i studien. Trots att personliga faktorer har ökat i betydelse för politisk ideologi och röstning (Caprara och Zimbardo, 2004) samvarierar fortfarande faktorer som ålder, utbildning och inkomst med värderingar, attityder och val av politiskt parti (Caprara et al., 2006; Jost et al., 2009). Resultatet hade troligen varit något annorlunda om stickprovet inkluderade fler deltagare med färre års skolgång, högre ålder och som bodde i små orter. Vad gäller inkomst hade deltagarna i både värderings- och attitydgruppen en inkomst under, eller långt under medel. Den höga förekomsten av unga studerande har troligtvis påverkat utfallet även här. Det är möjligt att flera av de som rapporterat en inkomst under eller lågt under medel idag lever på studiebidrag, men att de inom några år kommer ha en högre inkomst. I vår studie uppvisas också en skevhet avseende partiröstning när det jämförs med valresultatet 2010, i synnerhet vad gäller Miljöpartiet och Sverigedemokraterna. Troligtvis beror detta just på skevheten hos studiens stickprov. Med detta stickprov är det svårt att generalisera våra resultat till hela den Svenska befolkningen.

Tillförlitlighet. Den låga reliabiliteten för värderingsskalornas interna konsistens, speciellt vad gäller skalan Bevarande, kan ha påverkat resultatet på så vis att risken för typ två fel ökat, alltså risken att verkliga skillnader inte blivit synliga i analysen. En möjlig anledning till den lägre reliabiliteten hos värderingsskalorna är att varje item innehåller flera påståenden, som inte nödvändigtvis hör ihop. Exempelvis: "Det är väldigt viktigt för henne att visa sina förmågor. Hon vill att andra ska beundra

henne för det hon gör.”. Detta torde leda till att personer svarar på olika påståenden som tillhör samma item vilket leder till att skalan mäter värderingar på olika sätt för olika personer, men också till att konstruktvaliditeten hos skalan sänks, då respondenterna kan ha svårt att svara på den sammanlagda faktor som skalans item avser mäta. Den största orsaken till den låga reliabiliteten är dock sannolikt att för få item ingick i varje skala.

Anledningen till varför värderingsskalorna hölls korta var för att den totala enkäten som gavs till respondenterna var lång. Detta försvårade insamlingen av data, då respondenterna behövde befinna sig på samma ställe under cirka 45 minuter för att kunna genomföra en pappersenkät, alternativt vara motiverade att besvara enkäten på eget initiativ via internet. Detta har gjort att endast klart motiverade respondenter deltagit i studien, vilket kan vara en bidragande faktor till problemen angående representativitet som beskrivs ovan. Längden på enkäten kan också påverkat svarens validitet och reliabilitet. Det finns en risk att respondenterna slutat svara sanningsenligt mot enkätens slut, på grund av de blir trötta på att fylla i enkäten och vill bli klara så fort som möjligt.

Då respondenterna ombads besvara känsliga frågor ökar risken för att svaren påverkats av social önskvärdhet. Det är möjligt att deltagarnas resultat på jämlikhetsdimensionens skalor har höjts och att Självtranscendens resultat blev positivt skevt på grund av detta. I Sverige värderas jämlikhet högre än i andra västländer (Inglehart & Welzel, 2010). Detta kan leda till att det är socialt önskvärt att uppge positiva attityder och hög värdering av jämlikhet. Det är inte lika tydligt att samma sak skulle påverka resultatet inom förändringsdimensionen. Även hur deltagare rapporterat vilket parti de röstade på kan ha påverkats av social önskvärdhet. I vårt urval hade vi fler miljöpartister och färre sverigedemokrater än valresultatet 2010. Detta går i linje med de flesta opinionsundersökningar som gjorts i Sverige de senaste åren, vilka tenderar att överskatta Miljöpartiets stöd och underskatta Sverigedemokraternas stöd i jämförelse med faktiska valresultat. Att en del respondenter (18,3 % totalt) lät bli att besvara frågan om partiröstning kan, utöver glömska, också bero på social önskvärdhet.

Att enkäten frågade efter respondenternas val av riksdagsparti under valet 2010 berodde på att datainsamlingen påbörjades innan valet 2014. Att deltagarna ombads svara på vilket parti de röstat på under valet 2010 kan ha påverkat resultatet, genom att personer glömt hur de röstade, alternativt svara på hur de röstade på under

det senare valet. Att deltagarnas val av parti för fyra år sedan analyserades tillsammans med deras nuvarande attityder och värderingar kan vara problematiskt, då värderingar och attityder kan förändras över tid och därmed eventuellt inte längre samvarierar med det politiska val de gjorde 2010. Caprara et al. (2006) menar dock att grundläggande personliga värderingar förändras väldigt lite över tid. Flera studier har visat på skillnader avseende människor med höger- och vänsterideologi på en basal nivå (hjärnabbildning, hereditet samt behov av att reducera osäkerhet och hot). Detta gör att det går att anta att en viss stabilitet finns även vad gäller politiska attityder. Detta gör att det går att anta att deltagarnas värderingar och attityder 2010 troligtvis var de samma som i år och därmed går att analysera tillsammans med deras val av parti 2010.

De flesta svagheter med studien leder primärt till en ökad risk för typ två fel. Det som därför är viktigt att poängtera i sammanhanget är att studien trots detta visat signifikanta samband i enlighet med författarnas hypoteser i de flesta fall, och att det, i de fall där resultaten visade på andra samband än vad som förväntats, gick att förklara de annorlunda sambanden på ett rimligt vis. Detta talar för att studiens resultat bygger på verkliga samband. Anledningen till att dessa samband visats, trots låg reliabilitet i vissa fall, är att studien har en hög power. Den höga powern kommer av ett högt deltagarantal, vilket är en av studiens stora styrkor. En annan styrka är att studien mäter flera aspekter av förändrings- och jämlikhetsdimensionerna, med tre skalor per dimension. Att resultaten visar på liknande samband i alla fall utom Öppenhet för förändring i förändringsdimensionen tyder också på att studien funnit samvariationer som sannolikt finns, inte bara i teorin, utan även i det svenska samhället.

Slutsats

Studiens syfte var att på empirisk väg undersöka nyanserna bakom vänster- och högerideologi i en svensk kontext. Studien är även en av de första som studerar och visar att det finns skillnader avseende attityder och värderingar inom vänster- och högerblocket. Resultaten finner att förändringsdimensionen och jämlikhetsdimensionen inte alltid följer den linjära vänster-högeruppdelningen i Sverige. Speciellt tydligt är att förändringsdimensionen inte är kopplad till vänster-höger dikotomin. En stor andel av vänsterväljarna, närmare bestämt de som röstat på Socialdemokraterna, är inte mer för förändring än högerblocket. Detta går i linje med

Josts hypotes att förändringsdimensionen är kontextberoende, till skillnad från jämlikhetsdimensionen, som oavsett kontext visar att vänstern har en mer positiv inställning till jämlikhet än högern (Jost, Krochik, Gaucher & Hennes, 2009). Studien visar även att Moderaternas väljare värderar öppenhet för nya erfarenheter och ökad frihet för individen högre än de socialliberala väljarna. Detta antyder att det finns slitningar inom båda de politiska blocken i Sverige, då väljarna har olika attityder och värderingar kring förändring. I ljuset av denna studies kartläggning av väljarnas politiska attityder och personliga värderingar framstår dagens blockuppdelning inte som given. Socialdemokraternas väljare delar fler attityder och värderingar kopplade till förändring med de Socialliberala väljarna än med deras samarbetspartier Progressiv vänsters väljare. I denna tid av parlamentariskt kaos i Sverige, där allt fler påstår att blockpolitiken är död, kan denna studie visa på att dagens blockuppdelning åtminstone inte är oproblematiske. Socialdemokraternas väljare skiljer sig från Progressiv vänsters väljare på tre av de skalor som har undersökts, men skiljer sig bara från Socialliberalernas väljare på en av skalorna. Detta antyder att Socialdemokraterna skulle ha lättare att bedriva en politik som tillfredsställer deras väljares attityder och värderingar tillsammans med Centerpartiet och Folkpartiet än tillsammans med Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Framtida forskning

Denna studie är en av de första i sitt slag, då den studerar skillnader inom vänster- och högerblocken och inte bara mellan vänster- och högerväljare. Då resultatet visar att det finns en betydande heterogenitet inom blocken vore det önskvärt att fler studier undersöker denna varians i andra länder. Att lägga samman resultat från liknande studier över hela världen, och inte bara från Nordamerika och Europa, torde kunna bidra med en ökad kunskap. Denna kunskap skulle kunna röra vad som egentligen är gemensamt för vänstern och högern, och vilka aspekter av politisk ideologi som påverkas starkast av landets kontext. Det skulle också vara intressant att inkludera andra personliga faktorer som visat på samband med politisk ideologi, och se om även dessa varierar på partinivå.

Denna svenska studies resultat visar att det är mindre skillnad mellan samtliga undersökta partigrupper på förändringsdimensionen än jämlikhetsdimensionen. Det vore värdefullt att inkludera Sverigedemokraterna och Feministiskt Initiativ i en liknande framtida studie för att undersöka hur deras väljare förhåller sig till de övriga

partiernas väljare rörande förändring. Sverigedemokraterna och Feministiskt Initiativ har gått till val på stora förändringar av samhället och var de två partier som ökade mest i det svenska riksdagsvalet 2014. Det är möjligt att dessa två partier har lyckats locka väljare genom att sticka ut i förändringsdimensionen, en dimension som de övriga riksdagspartierna har förhållandevis liknande värderingar och attityder kring.

I en studie med bättre urvalsprocess, fler respondenter och mer representativt stickprov skulle det vara möjligt att studera skillnaden mellan väljare utan att föra samman vissa i partigrupper. Detta skulle eventuellt kunnat visa intressanta skillnader även inom Progressiv vänster och Socialliberalerna. Det skulle också vara intressant att inkludera Kristdemokraternas väljare, vilket troligtvis skulle ökat heterogeniteten inom högerblocket avseende förändringsdimensionen.

Slutligen vore det intressant att med hjälp av fler studier få en förståelse för Socialdemokraternas väljare. Dessa utmärkte sig mest i studiens resultat, genom att de liknade högerväljarna i stället för övriga vänsterväljare vad gäller attityder och värderingar kopplade till förändring. Vad gör att de är mindre positiva till förändring än övriga vänsterväljare? Och vad gör att de röstar på Socialdemokraterna och inte ett högerparti?

Referenslista

- Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J. & Sanford, R. N. (1950). *The authoritarian personality*. Oxford, England: Harpers.
- Alford, J.R., Funk, C.L., & Hibbing, J.R. (2005). Are political orientations genetically transmitted? *American Political Science Review*, 99(2), 153–167.
- Block, J., & Block, J.H. (2006). Nursery school personality and political orientation two decades later. *Journal of Research in Personality*, 40(5), 734–749.
- Caprara, G. V., & Zimbardo, P. G. (2004) Personalizing politics: A congruency model Of political preference. *American Psychologist*, 59(7), 581–594.
- Caprara, G. V., Schwartz, S., Capanna, C., Vecchione, M., & Barbaranelli, C. (2006). Personality and Politics: Values, Traits, and Political Choice. *Political Psychology*, 27(1), 1–28.
- Davidov, E., Schmidt, P., & Schwartz, S. H. (2008). Bringing values back in: The adequacy of the European social survey to measure values in 20 countries. *Public Opinion Quarterly*, 72(3), 420–445.
- Duckitt, J., & Sibley, C.G. (2010) Personality, ideology, prejudice, and politics: A dual-process motivational model. *Journal of Personality*, 78(6), 1861–1893.
- Duriez, B., Van Hiel, A., & Kossowska, M. (2005). Authoritarianism and social dominance in Western and Eastern Europe: The importance of the sociopolitical context and of political interest and involvement. *Political Psychology*, 26(2), 299–320.
- Erlingsson, G., Håkansson, A., Johansson, K., & Mattson, I. (2005). *Politiska partier*. Lund: Studentlitteratur.
- Evans, G. (2000). The Continued Significance of Class Voting. *Annual Review of Political Science*, 3, 401–417.
- Evans, G., Heath, A., & Lalljee, M. (1996). Measuring left-right and libertarian authoritarian values in the British electorate. *British Journal of Sociology*, 47(1), 93–112.
- Fuchs, D. & Klingemann, H. D. (1990). The left-right schema. I M.K. Jennings & J.W. van Deth (Red.), *Continuities in Political Action: A Longitudinal Study of Political Orientations in Three Western Democracies* (ss. 203–34). Berlin: Walter de Gruyter.
- Goldmann, K., Pedersen, M., & Østerud, Ø. (1997). *Statsvetenskapligt lexikon*. Stockholm: Universitetsforlaget.
- Harwell, M., Rubinstein, E., Hayes, W., & Olds, C. (1992). Summarizing Monte

- Carlo results in methodological research: The one- and two-factor fixed effects ANOVA cases. *Journal of Educational and Behavioral Statistics*, 17(4), 315–339.
- Inglehart, R. (1997). *Modernization and postmodernization: cultural, economic, and political change in 43 societies*. Princeton: Princeton University Press.
- Inglehart, R., & Welzel, C. (2010) Changing mass priorities: The link between modernization and democracy. *Perspectives on Politics*, 8(2), 551–567.
- Jost, J.T. (2006). The end of the end of ideology. *American Psychologist*, 61(7), 651–670.
- Jost, J. T. (2009). 'Elective affinities': On the psychological bases of left–right differences. *Psychological Inquiry*, 20(2-3), 129–141.
- Jost, J. T., Federico, C. M., & Napier, J. L. (2009^a) Political ideology: functions, and elective affinities. *Annual Review of Psychology*, 60, 307–337. Its structure,
- Jost, J. T., Krochik, M., Gaucher, D., & Hennes, E. P. (2009^b). Can a psychological theory of ideological differences explain contextual variability in the contents of political attitudes? *Psychological Inquiry*, 20(2-3), 183–188.
- Jost, J. T., Kruglanski, A. W., Glaser, J., & Sulloway, F., J. (2003). Political conservatism as motivated social cognition. *Psychological Bulletin*, 129(3), 339–275.
- Kanai, R., Feilden, T., Firth, C., & Rees, G. (2011). Political Orientations Are Correlated With Brain Structure In Young Adults. *Current Biology*, 21(8), 677–680.
- Lipset, S. M., & Rokkan S. (1967). *Party systems and voter alignments: cross-national perspectives*. New York: Free Press.
- Malka, A., & Lelkes, Y. (2010). More than ideology: Conservative–liberal identity and receptivity to political cues. *Social Justice Research*, 23(2-3), 156-188.
- Napier, J. L., & Jost, J.T. (2008).The 'antidemocratic personality' revisited: A cross national investigation of working-class authoritarianism. *Journal of Social Issues*, 64(3), 595–617.
- Oxley, D. R., Smith, K. B., Alford, J. R., Hibbing, M. V., Miller, J. L., Scalora, M., Hatemi, P. K., & Hibbing, J. R. (2008). Political attitudes vary with physiological traits. *Science*, 321(5896), 1667–1670.
- Pallant, J. (2013). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using IBM SPSS*. Maidenhead: McGraw Hill/Open University Press.
- Piurko, Y., Schwartz, S., & Davidov, E. (2011). Basic personal values and the

- meaning of left-right political orientations in 20 countries. *Political Psychology*, 32(4), 537–561.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. I M. Zanna (Red.) *Advance in Experimental Social Psychology*. (Vol. 25, ss. 1-66). San Diego: Academic press.
- Schwartz, S. (2006). A theory of cultural value orientations: Explication and applications. *Comparative Sociology*, 5(2-3), 137-182.
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). <http://dx.doi.org/10.9707/23070919.1116>.
- Schwartz, S. H., Caprara, G. H., & Vecchione, M. (2010). Basic personal values, core political values, and voting: A longitudinal analysis. *Political Psychology*, 31(3), 421–452.
- Sullivan, J. L., Rahn, W. M., & Rudolph, T. J. (2002). The contours of political psychology: Situating research on political information processing. I J. H. Kuklinski (Red.) *Thinking About Political Psychology*. New York: Cambridge University Press.
- Stenner, K. (2005). *The authoritarian dynamic*. New York: Cambridge University Press.
- Stone, W. F. (1986). Personality and ideology: Empirical support for Tomkins' polarity theory. *Political Psychology*, 7(4), 689–708.
- Tedin, K. (1987). Political ideology and the vote. *Research in Micropolitics*, 2, 63-94.
- Thorisdottir, H., Jost, J.T., Liviatan, I., & ShROUT, P.E. (2007). Psychological needs and values underlying left-right political orientation: cross-national evidence from Eastern and Western Europe. *Public Opinion Quarterly*, 71(2), 175–203.
- Zaller, J. (1992). *The Nature and Origins of Mass Opinion*. New York: Cambridge University Press.